

ПОЧАТКОВА ШКОЛА

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

*Ми завжди разом! Галина Тарасенко,
вчителька Чернігівської ЗОШ І–ІІІ ст.
імені Героя Радянського Союзу А.М. Темника,
смт Чернігівка Чернігівського р-ну Запорізької обл.*

*Щоб у дитячих душах квітла доброта.
Тетяна Петрюк, вчитель-методист
Розтоківської ЗОШ І–ІV ст.
Путильського р-ну Чернівецької обл.*

Світлана МАРТИНЕНКО,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін,
доктор педагогічних наук, професор
Київського університету імені Бориса Грінченка

Діагностичне вивчення типології особистості педагога за допомогою психометричного тестування

Не варто оцінювати себе вище за свої здібності,
але й не принижувати також.

Й. Гете

Демократизація та гуманізація освіти сприяють утвердженню людини як найвищої цінності, найповнішому розкриттю її здібностей і створюють умови для виконання основних професійних завдань. Людина є особистістю, оскільки їй властива свідомість, певна система потреб, інтересів, поглядів, переконань, інтелектуальних, моральних та професійних якостей, які внутрішньо визначають її поведінку, надають їй певної цілеспрямованості, стійкості й організованості. Завдяки цьому людина стає суб'єктом власної професійної діяльності, передбачає її результат, прагне до самовдосконалення, характеризується рисами, спільними для багатьох. Водночас у неї є щось особливе, що відрізняє її від інших, індивідуальне, яке проявляється як у повсякденному житті, так і у професійній діяльності [1, 434].

У психологічній практиці будь-якої професійної діяльності існує тенденція щодо визначення типів особистості фахівців. У психолого-педагогічній науці існує достатня кількість методик, завдяки яким можна одержати повніші уявлення про ті чи інші якості фахівця. Досліджуючи особливості особистості педагога, психологи, в першу чергу, звертають увагу на те, як запропонована методика допомагає вивчати якості особистості, необхідні для успішної педагогічної діяльності, особистісно-професійного зростання.

З урахуванням цього психометричний тест, розроблений американкою С.Деллінгер, дає змогу, по - п е р ш е, миттєво визначити тип особистості людини, яка досліджується, по - д р у г е, подає детальну характеристику тих особистісних якостей і особливостей поведінки, необхідної педагогові. До того ж це дослідження написано доступною мовою, і, по - т р е т ь е, дозволяє скласти алгоритм поведінки для кожного типу особистості у певних ситуаціях [3].

Пропонуємо вчителям початкової школи психометричне тестування, яке дасть їм змогу визначити тип особистості.

Інструкція. Уявіть, що перед Вами п'ять геометричних фігур – квадрат, трикутник, прямокутник, коло, зигзаг. Виберіть ту з них, про яку Ви можете сказати: "Це – я!" Намагайтеся відчутти свою форму. Якщо виникнуть ускладнення, виберіть ту з фігур, яка першою привабила Вас. Запишіть її назву під №1. Те саме зробіть і з іншими фігурами.

Коротка психологічна характеристика основних типів особистості

Квадрат. Це невтомний трудівник, його потреба – доводити розпочату справу до завершення. Витривалість, терпіння і методичність звичайно роблять Квадрата грамотним і знаючим педагогом. Цьому сприяє здобута інформація. Квадрати – колекціонери всіляких даних, усі відомості у них систематизовані, розкладені за значимістю.

Квадрат здатний видавати необхідну інформацію моментально, тому Квадрати відомі як ерудити.

Проведення аналітичного аналізу – сильна сторона Квадрата. Йому притаманна послідовна й чітка переробка отриманої інформації. Свої уроки педагоги-квадрати представляють у послідовному форматі: а – б – в – г тощо. Вони скоріше "обчислюють" результати, ніж здогадуються про них. Квадрати надзвичайно уважні до деталей, дрібниць, тому частіше серед них зустрічаються вчителі природничо-математичних дисциплін (математики, фізики, хімії, біології).

Однак варто зазначити, що надмірна пристрасть до деталей, потреба в додатковій інформації для прийняття рішення позбавляє Квадрата оперативності. Охайність, порядок, дотримання правил і пристойностей можуть розвиватися до паралізуючих крайнощів. І коли настає пора щось вирішувати, Квадрати мимовільно затягують час. Крім того, раціональність, емоційна сухість, навіть холодність, заважають Квадратам швидко встановлювати контакти з різними людьми, що заважає їм спілкуватися з учнями й колегами.

Трикутник. Ця форма символізує лідерство, і тому більшість Трикутників відчувають у цьому своє призначення. Найхарактерніша ознака Трикутника – здатність концентруватися на основній меті. Трикутники – енергійні, нестримні, сильні особистості, котрі ставлять конкретну мету і, як правило, досягають її. Як і Квадрати, вони здатні глибоко й швидко аналізувати ситуацію. Однак, на протигагу Квадратам, орієнтуючись на деталі, Трикутники зосереджуються на головному, на суті проблеми.

Трикутник – це дуже впевнена в собі людина, що хоче бути правою в усьому. Вона прагне керувати, вирішувати не лише за себе, а й, принагідно, за інших. Це робить Трикутника особистістю, що постійно конкурує з іншими. Домінують для нього є установка на перемогу, вигреш, успіх. Він часто ризикує, буває нетерплячим і навіть нетерпимим до тих, хто сумнівається у прийнятті рішення.

Трикутники важко визнають свої помилки й прорахунки. Можна стверджувати: вони бачать те, що хочуть бачити, тому не люблять змінювати свої рішення, часто

бувають категоричні, не визнають заперечень і в більшості випадків роблять по-своєму. Однак трикутники вбирають, як губка, корисну інформацію, і тому належать до категорії людей, які в змозі швидко навчати інших.

Трикутники – честолюбиві люди. Вони прагнуть досягти високого становища, робити кар'єру, тому серед керівників досить багато Трикутників.

Прямокутник. Символізує стан переходу і зміни. Це тимчасова форма особистості, яка може "носити" у певні періоди життя інші чотири, порівняно стійкі, фігури. Це – люди, незадоволені способом життя, який вони ведуть зараз, і тому зайняті пошуком кращого.

Основний психічний стан Прямокутника – більш-менш усвідомлюваний стан замішання, заплутаності в проблемах і невизначеності у ставленні до себе у певний момент часу. Найбільш характерні риси Прямокутників – непослідовність і непередбачуваність вчинків протягом перехідного періоду. Прямокутники можуть щодня змінюватися.

Прямокутники – допитливі люди, вони всім цікавляться. Водночас варто зазначити їхню надмірну довірливість, сугестивність і наївність. Тому Прямокутниками легко маніпулювати, підкорювати своїй владі.

Варто наголосити: "прямокутність" – усього лише стадія, що минає.

Кола. Це міфологічний символ гармонії. Той, хто вибирає коло, широко зацікавлений насамперед у хороших міжособистісних стосунках. Вища цінність для Кола – люди, їхнє благополуччя і комфорт. Цей тип – найдоброчливіший. Він найчастіше слугує тим "клеєм", що скріплює педагогічний та учнівський колективи, родину, тобто стабілізує групу.

Кола – найкращі комунікатори, насамперед тому, що вони досить уважні слухачі. Люди цього типу мають високу чутливість, розвинуту емпатію – здатність співчувати, емоційно відгукуватися на переживання іншої людини. Коло відчуває чужу радість і чужий біль як свої власні. Природно, що діти тягнуться до Кола.

Кола чудово "читають" людей, за одну хвилину вони здатні розпізнати удавальника, ошуканця. Кола "переживають" за свій колектив і досить популярні серед колег по роботі. Однак вони, як правило, слабкі керівники. По-перше, Кола через свою спрямованість скоріше на людей, ніж на справу, занадто намагаються догодити кожному. Вони хочуть зберегти світ і заради цього іноді уникають займати "тверду" позицію, приймати непопулярні рішення. Для Кола немає нічого складнішого, ніж вступати в міжособистісний конфлікт. Тому, коли у них виникає з кимось суперечка, найімовірніше, що саме Коло поступиться.

По-друге, Кола не відзначаються рішучістю, слабкі в "політичних іграх" і часто не можуть подати себе і свою "команду" належним чином. Усе це веде до того, що над Колами часто беруть гору сильніші особистості, наприклад, Трикутники. Кола, здається, не занадто переймаються тим, у чийх руках знаходиться влада, аби всі були задоволені і навкруги панував мир. Однак в одній ситуації Кола виявляють твердість: якщо справа стосується питань моралі або порушення справедливості.

Пріоритетними рисами їхнього мислення є орієнтація на почуття, цінності та прагнення знайти спільне навіть у протилежних точках зору.

Можна зазначити, що Коло – природжений психолог.

Зигзаг. Ця фігура символізує креативність, творчість, хоча б тому, що вона найунікальніша з п'яти фігур і єдина розімкнута.

Зигзагові властива образність, інтуїтивність, мозаїчність. Думка Зигзага здійснює неймовірні стрибки: від А – до Я! Тому домінуючим стилем мислення Зигзага найчастіше є синтетичний. Комбінування абсолютно різних, несхожих ідей і створення на цій основі чогось нового, оригінального, – ось що подобається Зигзагам. На відміну від Кіла, Зигзаги зовсім не зацікавлені в консенсусі й домагаються синтезу не шляхом компромісу, а навпаки – загостренням нової концепції, в якій цей конфлікт долається. Водночас, використовуючи свою природну дотепність, вони можуть бути досить уїдливіми, "відкриваючи очі іншим" на можливість нового рішення. З цієї причини немає нічого більш нудного для них, ніж речі, що ніколи не змінюються: рутини, шаблони, правила та інструкції, статус-кво або люди, які завжди погоджуються чи роблять вигляд, що погоджуються.

Зигзаги просто не можуть продуктивно працювати в структурованих ситуаціях, їх дратують чіткі вертикальні та горизонтальні зв'язки, суворо фіксовані обов'язки й постійні способи діяльності, їм необхідно мати на робочому місці велику розмаїтість і високий рівень стимулювання. Вони хочуть бути незалежними від інших в професійній діяльності. Тоді Зигзаг оживає й починає виконувати своє основне призначення – генерувати нові ідеї та методи роботи. Зигзаги спрямовані на майбутнє і більше цікавляться можливістю, ніж реальністю. Світ ідей для них також реальний, як світ речей для інших. Чималу частину життя вони проводять у цьому ідеальному світі, звідси беруть початок такі їхні риси, як: непрактичність, нереалістичність і наївність. Серед педагогів найчастіше це – вчителі предметів естетичного спрямування (музики, образотворчого мистецтва).

Зигзаг – найбільш захопливий, найбільш збудливий з усіх п'яти фігур. Коли в нього з'являється нова й цікава думка, він здатен про неї розповідати всьому світові. Зигзаги – невтомні проповідники своїх ідей, мотивують усіх навколо себе. Однак їм не вистачає політичності: вони нестримані, дуже експресивні – "ріжуть правду в вічі". Разом із ексцентричністю це часто заважає їм впроваджувати свої ідеї в життя. До того ж вони не здатні до вивчення конкретних деталей (без чого матеріалізація ідеї неможлива) і не занадто наполегливі в доведенні справи до завершення (тому що із втратою новизни втрачається й інтерес до ідеї).

Отже, продіагностувавши себе за допомогою психометричного тестування, вчитель початкової школи має змогу визначити домінуючий тип особистості, встановити професійні риси та властивості, необхідні йому для успішної професійної діяльності.

Література

1. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: [монографія] / С. М. Мартиненко. – К.: КМПУ ім. Б.Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
2. Турішцева Л. В., Гончарова О. В. Вивчення особистості школяра і педагога / Л. В. Турішцева, О. В. Гончарова. – Х.: Вид. група "Основа": "Триада+", 2008. – С. 73–76.
3. Dellinger S. Psycho-geometrics. How to Use Geometric course. Psychology to Influence People. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall; 1989.